

พระองค์เจ้าอมฤตย์ พระราชโอรส ร.3 ผู้สืบข่าววังหลวงมาเล่าถวายเจ้าฟ้ามงกุฎ

ระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4)

ผู้เขียน สุทธาสินี จิตรกรรมไทย เจียจันทร์พงษ์

เผยแพร่ วันศุกร์ที่ 5 กันยายน พ.ศ.2568

พระองค์เจ้าอมฤตย์ พระราชโอรส ร.3 ผู้สืบข่าววังหลวงมาเล่าถวายเจ้าฟ้ามงกุฎ

ตลอดระยะเวลา 27 ปี ที่ “วชิรญาณภิกขุ” หรือ “ภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎ” ทรงอยู่ในร่มกาสาวพัสตร์ ก่อนจะทรงขึ้นครองราชย์เป็น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) นอกจากจะทรงศึกษาพระธรรมและทรงก่อตั้งธรรมยุติกนิกาย รวมทั้งทรงศึกษาวิทยาการตะวันตกจากบาทหลวงต่างชาติแล้ว

พระองค์ยังทรงรู้ข่าวคราวความเคลื่อนไหวภายใน “วังหลวง” ที่มีเจ้านายบางพระองค์ทรงเล่าถวายให้ทรงทราบอีกด้วย

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เรื่องนี้ปรากฏในบทความ “พระราชศรัทธาในรัชกาลที่ ๓ กับพระราชวิจารณ์ในรัชกาลที่ ๔” โดย สุพจน์ แจ้ง
เร็ว บรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม ในนิตยสารศิลปวัฒนธรรม ฉบับพฤศจิกายน 2566 ตอนหนึ่งว่า

ช่วงที่เจ้าฟ้ามงกุฎทรงพระผนวช ไม่มีใครไปมาหาสู่พระองค์อย่างเปิดเผย แม้ผู้สนิทใกล้ยังต้องแอบไปเฝ้าใน
เวลากลางคืน

ในพระราชหัตถเลขาที่ทรงมีถึงองค์พระนโรดม กรุงกัมพูชา ก็ยังทรงเท้าความหลังครั้งก่อนว่า

“คิดดูเถิดถึงการเมื่อเวลาปลายแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ตัวเธออยู่ในกรุงเทพฯ นี้ เบนอ
ย่างไรกับข้าพเจ้า เธอก็ยอมแจ้งใจอยู่ทุกประการ เมื่อคับใจแคบจิตรก็ยอมไปมาหาสู่กันมีดๆ เวลา ๒ ยาม ๓
ยามมิใช่ถา”

ไม่เพียงแต่ขุนนางหรือเจ้านายกัมพูชา ที่ต้องมาพบกันในเวลา 2 ยาม 3 ยาม แม้เจ้านายชั้นผู้ใหญ่อย่าง กรม
หมื่นนุชิตชิโนรส ผู้เป็นพระปิตุลา ก็ยังต้อง “ลอบ” มาหา

ประเด็นนี้ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงบรรยายสภาพภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎในยามนั้นไว้ในพระนิพนธ์มหา
มกุฎราชคุณานุสรณ์ ว่า

“ฟ้าซิมี่เมื่อกลุ่ม แกลรทม ทุรนรา

หวลกระถดลาพรตพรหม พร้าเพ้อ

เถระบพิตรกรรม หมื่นนุชิต ชิตท่าน

เสด็จลอบลอบประโลมง้อ รังปล้างหมางสมร”

กรมหมื่นภูดิศราชหฤทัย (ภาพ : Wikimedia Commons)

ใช่เพียงเท่านั้น เพราะ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ยังทรงส่งพระราชโอรส คือ พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าอมฤตย์ มาเป็นศิษย์ภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎอีกด้วย นัยว่าเพื่อให้สอดคล้อง

แต่พระองค์เจ้าอมฤตย์กลับทรงหันไปภักดีภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎ จนการณ์กลายเป็นว่า ทรงนำเรื่องในวังหลวงมาเล่าถวายให้ภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎได้ทรงทราบแทน

ในพระนิพนธ์เรื่องเดียวกันนี้ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ทรงเล่าว่า

“ภราติศรทรงฝากเจ้า อมฤตย์ ลูกท่าน

เป็นศิษย์เนาสนิธพฤติ – เหตุแฉ่ง

กลับสมัคภักดียี่ด ยิงชนก ณะนาถรา

ทราบตรัสทูลรหัดแจ้ง พระฟ้าอาร์วสงฆ์”

เมื่อภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎทรงขึ้นครองราชย์เป็นรัชกาลที่ 4 แล้ว ก็โปรดให้พระราชโอรสในรัชกาลที่ 3 พระองค์นั้น ทรงกรมเป็น กรมหมื่นภูดิศราชหฤทัย ด้วยเหตุผลว่า “ประกอบด้วยพระปรีชารอบรู้ในราชกิจงานุกิจมิได้ทรงเกียจคร้าน และมีพระทัยรักใคร่ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาช้านาน”

อย่างไรก็ดี ขณะทรงพระผนวช ภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎไม่ได้ทรงทราบข่าวความเคลื่อนไหวในพระบรมมหาราชวัง จากเจ้านายชั้นสูงเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น ในพระราชหัตถเลขาถึง กรมหลวงวงษาธิราชสนิท ทรงกล่าวถึงคราวเมื่อยังเป็นภิกษุอยู่ ว่า (จัดย่อหน้าใหม่และเน้นคำโดยผู้เขียนบทความออนไลน์)

“ฉันคิดไปถึงการครั้งเมื่อฉันบวชอยู่นั้น เมื่อไปเที่ยวไกลๆ ถึงเมืองเหนืออากาศกลางทะเลห่างกรุงหลายวัน...คิดถึงแต่ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นแลมากกว่าผู้อื่นสิ่งอื่น เปนความสัตย์จริง เพราะท่านเปนหัวใจแผ่นดิน ท่านเปนสุขสบายพระทัยอยู่แล้ว พวกพ้องแลที่อยู่ที่อยู่อาศัยของฉัน ที่อยู่แผ่นดินของท่านก็จะเปนปรกติอยู่หมด

อนึ่งอยากจะฟังข่าวราชการแผ่นดิน ว่าเดี๋ยวนี้ในกรุงฤาในพระราชวังมีเหตุการณ์อะไรบ้าง ท่านทรงโปรดปรานฤาขัดเคืองใครบ้าง เพราะสิ่งไรบ้าง การอะไรถ้อยความอะไรเกิดบ้างอยากทราบนัก คอยได้คอยถามเรื่องขึ้นเรือล่องแลคนที่จะเชื่อได้ไปจากกรุงไม่ขาด...

จนครั้งโน้นฉันจะมีที่ไปที่ข้างไหนหลายวันก็สั่งให้คนสามคน คือ พระยาอภัยรณฤทธิ์ ๑ พระนรินทรเสนี ๑ พระอินทรเดช ๑ ผลัดเปลี่ยนกันคอยฟังราชการส่งหนังสือข่าวไปถึงเนืองๆ...”

เป็นอันสิ้นสงสัยว่า ภิภษเจ้าฟ้ามงกุฎทรงทราบความเป็นไปต่างๆ ในวังหลวงได้อย่างไร

เผยแพร่ในระบบออนไลน์ครั้งแรกเมื่อ 5 กันยายน 2568

https://www.silpa-mag.com/history/article_157633